

Національний Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування

Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
(повна назва інституту)

Кафедра охорони праці і безпеки життєдіяльності
(повна назва кафедри)

“Затверджую”

Проректор з науково-педагогічної
методичної та виховної роботи

_____ О.А. Лагоднюк

«__» _____ 2016 р.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

03-10-01

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ
ТА ТЕХНОГЕННОЮ БЕЗПЕКОЮ

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність 263 Цивільна безпека
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація Охорона праці
(назва спеціалізації)

Рівне – 2016

Національний університет

Робоча програма «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою»
(назва навчальної дисципліни)

для студентів за спеціальністю Цивільна безпека. Рівне: НУВГП, 2016.
(назва)
15 с.

Розробники: Кусковець С.Л., к.т.н., доцент, доцент кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2016 р.

Завідувач кафедри _____ Филипчук В.Л.
(підпис)

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю
Цивільна безпека
(назва)

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2016 р.

Голова науково-методичної комісії _____ Филипчук В.Л.
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 26 “Цивільна безпека”	Нормативна	
	Спеціальність 263 “Цивільна безпека”		
Модулів – 1	Спеціалізація “Охорона праці”	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		5-й	6-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		9-й	11-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3; самостійної роботи студента – 6	Рівень вищої освіти: магістр	Лекції	
		24 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		74 год.	104 год.
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

- для денної форми навчання – 38% до 62%.
- для заочної форми навчання – 13 % до 87 %.

Навчальна дисципліна «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» в системі підготовки фахівців з питань охорони праці є спеціальним курсом, який вивчає зміст професії фахівця охорони праці на основі отримання знань та відомостей про державне управління охороною праці та техногенною безпекою в Україні.

Дисципліна «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» ґрунтується на знаннях, отриманих з дисциплін фахової підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр.

Лекційний курс навчальної дисципліни “ Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» ” базується на використанні сучасних освітніх технологій.

Метою навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» є формування у майбутніх магістрів з охорони праці знань та вмій щодо державного управління охороною праці та техногенною безпекою, спрямованої на захист працюючої людини від виробничих небезпек, що виникають в сучасному техногенному середовищі.

Завданнями навчальної дисципліни є вивчення системи державного управління охороною праці та техногенною безпекою в Україні, порядку підготовки та атестації керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, організаційних заходів з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- правові основи працезахоронної політики в Україні;
- основні поняття системи управління охороною праці й мисленням, при якому питання управління охороною праці оцінюються як найважливіші пріоритети в професійній діяльності;
- органи державного управління охороною праці та промисловою безпекою і їх законодавчу та нормативно-правову базу;
- мету та завдання, функції і методи управління промисловою безпекою;
- державні соціальні гарантії працюючих в Україні;
- принципи розробки заходів щодо забезпечення охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного захисту та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки;
- порядок організації навчання, перевірки знань і атестацію керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небез-

- методологічні основи проведення навчань з питань охорони праці;
- організацію і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф;
- організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.

вміти:

- розробляти систему управління промисловою безпекою;
- застосовувати нормативну базу системи управління промисловою безпекою;
- аналізувати правові аспекти працезахоронної політики в Україні;
- організовувати навчання та перевірку знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки;
- розробляти заходи щодо забезпечення охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного захисту та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки;
- контролювати виконання державних, галузевих і регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;
- організовувати та проводити навчально-тренувальні заняття з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями;
- розробляти організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф;
- організовувати і проводити режимно-обмежувальні заходи в зонах стихійних лих і техногенних катастроф.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Державне управління охороною праці та техногенною безпекою

Тема 1. Система державного управління охороною праці в Україні.

Правові основи працезахоронної політики в Україні. Органи державного управління охороною праці в Україні. Системний підхід до управління охороною праці. Основні параметри системи управління охороною праці та її характеристики, цільові функції системи, види моделювання в системі управління охороною праці. Взаємодія із спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади з нагляду за охороною праці, гігієною праці, радіаційною і пожежною безпекою. Державні, га-

лузеві і регіональні програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища

Тема 2. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні.

Законодавство про страхування від нещасного випадку. Управління страхуванням від нещасних випадків. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. Сутність єдиного соціального податку підприємств. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку. Соціальні послуги та виплати постраждалим від нещасних випадків на виробництві. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів. Медико – соціальна реабілітація. Права та обов'язки застрахованого та роботодавця як страхувальника. Фінансування страхування від нещасного випадку. Порядок визначення класу професійного ризику. Відповідальність Фонду соціального страхування від нещасних випадків, страхувальників, застрахованих, а також осіб, які надають соціальні послуги, за невиконання своїх обов'язків.

Тема 3. Державне управління промисловою безпекою.

Законодавча база державного управління промисловою безпекою. Органи державного управління промисловою безпекою та їх повноваження. Мета та завдання управління промисловою безпекою. Функції і методи управління промисловою безпекою. Система реалізації вертикалі державного управління промисловою безпекою. Відповідність технологічного процесу, обладнання, оснащення, інструменту і засобів контролю вимогам стандартів безпеки та нормативно – правових актів з охорони праці. Організація роботи щодо сертифікації фахівців з системи управління охороною праці. Система контролю за охороною праці залежно від обсягів виробництва та чисельності працюючих

Тема 4. Системи управління промисловою безпекою.

Нормативна база системи управління промисловою безпекою. Етапи розроблення і вдосконалення системи управління промисловою безпекою. Мета та завдання управління промисловою безпекою. Функції і методи управління промисловою безпекою. Організація охорони праці на підприємстві. Організація роботи служби охорони праці. Комісія з питань охорони праці. Громадські об'єднання працівників підприємства (комісії з питань охорони праці, уповноважених трудових колективів, профспілок тощо).

Тема 5. Наукові й організаційні основи безпеки виробничих процесів і стійкості виробництва в надзвичайних ситуаціях.

Ідентифікація та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. Кількісна оцінка ідентифікованої потенційної небезпеки. Оцінка імовірності виникнення потенційної небезпеки на робочих місцях. Встановлення класу небезпеки речовин, категорії та групи небезпечних речовин, нормативу порогових мас індивідуальних небезпечних речовин, категорій та груп цих речовин для визначення ступеня небезпеки потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки. Заходи технічного, організаційного характеру по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті для зменшення ризику травмування чи загибелі людей.

Тема 6. Підготовка та атестація керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки.

Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки. Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки. Підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями. Експертиза проектів, експертні висновки, протоколи узгодження для застосування заходів щодо усунення порушень. Розробка планів огляду, порядку проведення огляду, а також відповідні протоколи з питань охорони праці та промислової безпеки.

Тема 7. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.

Небезпечні чинники виробничих аварій та їх вплив на життя і здоров'я людей та довкілля. Прогнозування та оцінки наслідків аварій на промислових об'єктах. Експертиза промислової безпеки потенційно небезпечних об'єктів і виробництва. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф. Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф.

Національний університет водного господарства та природокористування

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Змістовий модуль 1. Державне управління охороною праці та техногенною безпекою														
Тема 1. Система державного управління охороною праці в Україні.	16	4	2				10	18	2	2				14
Тема 2. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні.	16	4	2				10	14						14
Тема 3. Державне управління промисловою безпекою.	16	2	4				10	14	2					12
Тема 4. Системи управління промисловою безпекою.	12	2	2				8	12						12
Разом – зміст. модуль 1	60	12	10				38	58	4	2				52
Змістовий модуль 2. Безпека виробничих процесів та стійкість виробництв в надзвичайних ситуаціях														
Тема 5. Наукові й організаційні основи безпеки виробничих процесів і стійкості виробництв в надзвичайних ситуаціях	20	4	4				12	20	2	2				16
Тема 6. Підготовка та атестація керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки	20	4	4				12	22	2	2				18
Тема 7. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.	20	4	4				12	20	2					18
Разом – зміст. модуль 2	60	12	12				36	62	6	4				52
Усього годин	120	24	22				74	120	10	6				104

Национальний університет водного господарства та природокористування

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Правові основи працевпоронної політики в Україні.	2	
2	Органи державного управління охороною та промисловою безпекою праці в Україні	2	
3	Нормативна база системи управління промисловою безпекою.	2	
4	Організація навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями.	2	
	Разом	8	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Обґрунтування та визначення чисельності служби охорони праці та організація її роботи. Складання посадових інструкцій працівникам служби охорони праці.	4	2
2	Визначення розміру одноразової допомоги потерпілим та членам їх сімей	2	2
3	Визначення орієнтовних нормативів трудомісткості та розрахунку вартості розроблення НПАОП	4	
4	Визначення класу небезпеки об'єктів підвищеної небезпеки за пороговими значеннями небезпечних речовин	2	2
5	Розробка комплексу заходів з питань охорони праці на підставі результатів визначення ступеня базового ризику виникнення небезпечної ситуації	2	
	Разом	14	6

7. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

Підготовка до аудиторних занять – 23 годин;

Підготовка до контрольних заходів – 24 години;

Опрацювання окремих тем програми, які не викладаються на лекціях – 27 години.

7.1. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
1	Правове забезпечення охорони праці в Україні. Законодавче регулювання прав робітників в Україні.	3	12
2	Закон України про «Охорону праці». Положення про Національну раду з питань безпечної життєдіяльності населення. Її повноваження та компетенції.	3	10
3	Промислова безпека та охорона праці в Україні та інших державах. Регулювання управління промисловою безпекою на державному рівні.	3	12
4	Правове забезпечення навчання та перевірки знань керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки.	3	12
5	Нормативна база щодо об'єктів підвищеної небезпеки.	3	10
6	Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.	3	12
7	Нормативно-правове забезпечення техногенної безпеки.	3	12
8	Положення про державну службу з надзвичайних ситуацій, її завдання, функції та повноваження.	3	12
9	Вплив техногенних чинників на екологічну безпеку. Діяльність Служби медицини катастроф.	3	12
	Разом	27	104

8. Методи навчання

Під час лекційного курсу застосовується слайдова презентація (у програмі Power Point), комплекти роздаткового матеріалу та прозірок за темами дисципліни, дискусійне обговорення проблемних питань.

На практичних і семінарських заняттях проводиться розв'язування задач, заслуховування та прийняття реферативних доповідей, вирішуються ситуаційні завдання та використовується матеріальна база кафедри, структурних підрозділів ГУ ДСНС та управління Держпраці в Рівненській області.

9. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у письмовій формі у вигляді практичних завдань (розв'язування задач, складання посадових обов'язків працівників служби охорони праці).

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом проведення тестування та оцінки (в балах) звіту з самостійної роботи;
- з практичних завдань – за допомогою перевірки виконаних індивідуальних розрахункових завдань;
- з семінарських завдань – за допомогою заслуховування виконаних реферативних доповідей та результатів їх обговорення.

Підсумковий контроль визначає систему і структуру знань студента в цілому. Він проводиться у формі екзамену на підставі результатів поточного контролю, проведення практичних та лабораторних робіт, а також успішного засвоєння проблемних питань, винесених на самостійну підготовку. Студенти, які успішно виконали у встановлений термін усі навчальні завдання, передбачені робочою програмою допускаються до екзамену.

Підсумковий контроль відбувається на екзамені у письмовій формі у вигляді екзаменаційних білетів, які включають два теоретичних запитання та одна задача.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Національний університет водного господарства та природокористування

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Розподіл балів поточного та підсумкового контролю оцінювання знань

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
10	8	8	8	8	10	8	40	100

T1, T2, ...T7– теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90-100	відмінно
82-89	добре
74-81	
64-73	
60-63	задовільно
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Филипчук В.Л. Методичні вказівки до проведення практичних занять і виконання самостійної роботи з дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» для студентів за спеціальністю 7(8).17020201 «Охорона праці (за галузями)» спеціалізації «Охорона праці в будівництві» денної та заочної форми навчання. – Рівне: НУВГП, 2013, 18 с.

2. Шаталов О.С., Кусковець С.Л. Потенційно-небезпечні виробничі технології та їх ідентифікація. Практикум. – Рівне: НУВГП, 2012. – 180 с.

12. Рекомендована література

Базова

1. Ткачук К.Н., Москальова В.М., Кусковець С.Л., Зацарний В.В. Правові основи працевохоронної політики України: Навчальний посібник. – Рівне: НУВГП, 2010. – 310 с.
2. Москальова В. М., Филипчук В.Л., Кусковець С.Л., Турченко В.О. Охорона праці у питаннях та відповідях: Навчальний посібник. – Рівне: НУВГП, 2011. – 444 с.
3. Гіроль М.М. Техногенна безпека / М.М. Гіроль, Л.Р. Ниник, В.Й. Чабан. – Рівне, 2003. – 358 с.
4. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці. Львів: Афіша, 2002. – 315 с.
5. Гогіташвілі Г.Г. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами / Г.Г. Гогіташвілі, Є.-Т. Карчевські, В.М. Лапін. - К, 2007. - 367 с.
6. Ткачук К.Н., Мольчак Я.О., Каштанов С.Ф. та ін. Управління охороною праці. Луцьк: ЛНТУ, 2012. – 287 с.
7. Русаловський А.В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навчальний посібник. 6-те вид., доп. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2013. – 283 с.
8. Павлюк Ю.Е., Сибірний А.В., Бабаджанова О.Ф. Ризики небезпечних об'єктів та методика їх оцінки. Навч. посібник. - ЛДУ БЖД, 2007. - 62 с.

Допоміжна

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року.
2. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 28 грудня 2014 року № 77-VIII.
4. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V.
5. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18 січня 2001 року № 2245-III.
6. Кодекс законів про працю України. Затв. законом Української РСР від 10.12.1971.
7. Кодекс цивільного захисту України.
8. ДСТУ 2293-99 Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 р. № 1288 «Про затвердження Положення про Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів».
11. Постанова Кабінету Міністрів України № 956 від 11.07.2002 р. «Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки».
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1107 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки».
13. Постанова КМУ від 29.02.2012 р. № 306 Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки.
14. Постанова КМУ від 26 червня 2013 р. № 444 Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1999 року № 1571 «Про порядок проведення атестації працівників керівного складу державних підприємств».
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052 Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій.
17. Наказ Державного комітету по нагляду за охороною праці від 15.11.2004 р. № 255 «Типове положення про службу охорони праці».
18. Наказ МНС України від 23.02.2006 № 98 «Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів».
19. Наказ МНС України № 338 від 18.12.2000 р. «Про затвердження Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів».
20. Наказ Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 р. «Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010».
21. Наказ МВС України від 02.11.2015 р. № 1337 Деякі питання проведення перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.
22. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України № 637 від 04 грудня 2002 р. «Про затвердження Методики визначення ризиків та їх прийнятних рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».

23. Наказ МНС України № 119 від 22.04.2003 р. «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

24. НПАОП 0.00-3.08-02 «Нормативи порогових мас небезпечних речовин для ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки».

25. НПАОП 0.00-6.21-02 «Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки».

26. НПАОП 0.00-6.22-02 «Порядок декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».

27. НПАОП 0.00-4.05-93 «Положення про Національну раду з питань безпечної життєдіяльності населення».

28. НПАОП 0.00-4.33-99. «Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій».

13. Інформаційні ресурси

1. Наказ МОН України від 23.05.2012 № 618 Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти із спеціальностей освітньо-кваліфікаційних рівнів спеціаліста та магістра з галузі знань 1702 "Цивільна безпека" ГСВОУ 8.17020201-12 Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки 8.17020201 «Охорона праці (за галузями)».

2. Наукова бібліотека НУВГП – м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75, <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії).

3. Обласна наукова бібліотека – м. Рівне, майдан Короленка, 6.

4. <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. http://www.rada_bgd.narod.ru

6. <http://www.portal.rada.gov.ua>

7. [http://www.0-1.ru/;](http://www.0-1.ru/)

8. [http://secpro.narod.ru/ ;](http://secpro.narod.ru/)

9. <http://www.dnopr.kiev.ua;>

10. <http://dsns.gov.ua>

11. <http://normativ.com.ua>

12. Журнал «Безпека життєдіяльності»

13. Журнал «Охорона праці і пожежна безпека»

14. Журнал «Надзвичайна ситуація».